

Histo-visie

Wandelingen door Nederland - Overijssel (1928): Hasselt

Verder gaande, de [Hoogstraat](#) af, zag ik nog menige merkwaardige gevel, o.a. een met twee eenhoorns, ter weerszijden van een kopje, en twee malen IAN H waaronder Anno 1611; ook op dit oogenblik wordt dit huis door een Jan H (ulzebosch) bewoond. Twee deftige behuizingen, tegenover elkaar, dat zullen de "hoogeschole" zijn! Aan 't einde dezer straat word ik een kleine scheepswerf gewaar, en rechts de Dedemsvaart.

's Avonds, na den maaltijd in hotel "De Herderin", slenter ik nog wat rond in 't halfduister. De avond is hier eene groote plechtigheid. In 't plantsoen zaten kinderen te lachen op een bankje, stapten meisjes gearmd de paadjes af; doch voor de schoone geveltjes der Heerengracht, op de stoepjes, waren menschen heel stil

gezet en 't weinige dat ze zeiden was haast in fluijstertoon. De gracht is zwart en geheimzinnig. Ook bij de brug stonden mannen in zacht gesprek. Daar bracht de laatste tram uit Zwolle even wat rumoer, dan ging iedereen naar bed.

Den volgenden ochtend begaf ik mij naar 't [raadhuis](#). Dat was geen verre tocht: naast de deur. De voordeur stond aan, ik naar binnen. Terwijl ik in de vestibule de blauwe tegeltjes, allerlei oud goetjje later ingezet, allegaartje van bijbelsche tafereeltjes, bloemen, landschapjes enz., stond te bekijken verscheen niét een bode, welke functie daar vermoedelijk niet bestaat of met die van veldwachter in een persoon vereenigd is, maar - iemand anders, de zoo-veelste aangename ontmoeting van dezen tocht. Zoo zat ik spoedig in burgemeesterskamer en vernam vele bijzonderheden omtrent stad, menschen en raadhuis. Ook over 't "Professorenambt" dat een Provisorenambt bleek te zijn, ter verzorging van de Hervormde armen voorzoover die niet uit het Weezenambt, behartigend de belangen der minderjarige Herv. weezen, kunnen verpleegd worden. De tegenover elkaar gelegen "universiteiten" waren slechts twee kostscholen

geweest. Daarna gingen wij de trap op, ter raadzaal. Het bovenportaal is met eene verzameling hellebaarden, goedendags, beulzwaarden e.d. versierd; in 't midden hangt een groote trom waaraan 't stadswapen en "Stads Rust, Onze Lust", en een beetje afgezonderd: een zwanenvanger. Daar bestaan geschiedenissen over, want Zwolle matigde zich vroeger 't recht van zwanendrift op het Zwarte Water aan, belangrijk twistpunt tusschen de twee steden. De raadzaal met hare schilderijen, o.a. een groot doek betiteld "de ontrouwe baljuw van Dordrecht", eene terechtstelling ten tijde van Graaf Willem den Goede - een dergelijk stuk hangt te Gorinchem waar het "de koeiendief" heet - een geschilderd gezicht op Hasselt, een dito gegraveerd (uit den „Tegenwoordige Staat"), een zware eiken tafel onder twee koperen kronen, waaraan stoelen met rundleer overtrokken, en eene schouw op welker boezem een gedicht in lijst "ex 2 chronica xlx vs 6. 7. 8." tot stichting van den Raad:

Ghij, Heeren alle t' saem end Richters wijs end' vroet Betrachtet wel te recht, - siet toe wat ghij hier doet Daerom houd s' Heeren vrees ghestadich in t' gesicht

doet zeer voornaam aan. Ook wordt men er ge- waar, uit eene oorkonde, dat de brug over 't Zwarte Water, 29 Febr. 1896 opengesteld, naar den toenmaligen burgemeester Van Nahuysbrug heet. Ver- dere bezienswaardigheden zijn eenige gebeeldhouwde sleutelstukken van balken en een hard-ouderwetsch- degelijk-eiken plank uit een huis in de stad, dragend dit opschrift: Berent: Gerris. Meier van Espelo . Anno 1609 : Den X julii (huismerk). De bekende schrijver van den "Hof te Espelo en zijne bewoners" moet er, hij zijn bezoek aan Hasselt, plezier in ge- had hebben.

Eene kamer aan de andere zijde van 't portaal is tot archief ingericht. 'k Had geen tijd er lang te blijven, zoo deed ik slechts een greep in de welvoorzene boeken- en aktenkast en oogstte de volgende klei- nigheden:

1. eene collectie stadsreke- ningen 1798/9, waarin o.a. alle ten behoeve van het feest der constitutie ge- maakte kosten waren op- gesomd.

2. een Regeeringsalmanak uit de 2e helft der 18e eeuw, waarin mij de naam van Mr. Queysen trof, te Almelo, door wien immers de koopacte van den Grimberg opgemaakt werd, kooper L. E. F. Nehr Korn?

3. een handschrift in antie- ken band, op perkament,

bevattende de stadsrech- ten en beginnend in geru- briceerd schrift (dus stellig van vóór 1500), later bijge- houden al naarmate nieu- we ordonnantiën tot stand kwamen. Op de binnenzij- de van 't eiken bord deze waarschuwing: Heimlijcken haet, Eigen Baet, longen Raet, Door Diese drie wilt verstaen, Is het roomsche rijk vergaen: eene verma- ning tot gerechtigheid en bezinning, in dezelfde be- woordingen reeds halver- wege de trap op een plank gelezen. 't Latijn staat er, in het boek, onder en boven- aan deze woorden: Prom- ptiora sunt jura ad absolu- endum quam ad codemna- du. Heeren regeerders van Hasselt waren behoorlijk wel terecht gewezen .

4. een Boekje van Ont- fangst en uytgaaf van d. krijgsraad (18e eeuw, tot 1795). Als inkomsten pa- rraiseerden geregeld: huur van een hof, huis, en bij- dragen der 6 gilden, in volgorde: slutters (sliters-) gielde, schoemakersgilt, kleermakers (snyders-) gilde, metsgilde, bakkersgil- de en timmermansgilde, dat zijn drie verschillende schrijfwijzen van "gilde" op ééne bladzijde. Na 1766 worden geen inkomsten meer vermeld, waren ze er niet meer? De heer Aäron Exalto d' Almaras, in 1770 als scriba genoemd, schiet zelfs geld voor, f 65.- waar- van rente te betalen, ook lost men later f 10.- af, waarvan dit? Het ál te een- voudige "krijgsraad" veran- dert in 1772, zoodat op

dat jaar te lezen staat: uytgaave van de Heeren van de manhaftige Krijgs- raad door den ontvanger Derk van Egten de Anno 1772. In 1790 wordt hij weer genoemd; 1773 e.v. jaren is Jan Bode ontvan- ger, na hem weer anderen. Als uitgaven paraisseeren: kleine bedragen voor her- stellingen, nieuwe stoelen e.d., voor brandewijn en jenever, wijn, bier..... ('70) voer het slaen van de trom l - -. 1772: Aan Kobus de Tamboer voor het slaen der tromme up de Kermis- wagt l _ " _ . Hij zal er een "Stads Rust, Onze Lust" uit geslagen hebben. Vermoe- delijk zeer vele en niet an- ders dan dat, geen veldsla- gen op de wijze van Monsi- eur Le Grand, waaraan hij waarschijnlijk geenerlei herinnering had; bij 't in- zien dezer rekeningen voelt men zich zóó rustig worden ... Ophaalen v. h. trommelgeld _ 12 _ , trac- tement scriba l - -. 1773: op oude jaarsavont voor dragen van de wyn en de oly - 5 - Voor 3 men- gel jannever op de Kar- mswagt - l - 7.

Hiermede eindigde mijn bezoek aan 't raadhuis. Alvorens de stad te verla- ten ,was het mij, dank zij vriendelijke bemiddeling, mogelijk ook in 't kerkelijk archief een kijkje te ne- men. Alweer naast de deur. Daaruit was echter in drie kwartier niets te halen. Het bestond trou- wens alleen uit kas -en grafboeken; de notulen

waren niet ouder dan 1840. Benevens een boek dat er niet in thuis behoorde, nl. het gildeboek van zeker weversgilde, weinig anders inhoudend dan de namen der gildebroers, en telkens (datum) heft ...(naam) het gylde gewonnen en syn prove gedaen. 't Begint 1627 en loopt door tot diep in de 18e eeuw. De kasboeken doorblade- rend, zag ik vele posten betreffende plaatshuur en koop. Daarbij gaf de kerk- voorgd, een even vriendelijk geduldig mensch als zijn ambtsbroeder te Rijssen, de volgende toelichting. Vol- gens 't reglement in 1844 gemaakt op de vrouwe- plaatsen en mansbanken, onderscheidt men eige- naars, koopers en huur- ders. Eene eigen plaats van de vrouwen is erfelijk, van de mannen niet. Kooper is wie het recht kocht, jaar op jaar eene plaats te huren. De huurder moest elk jaar opnieuw inhuren, voor meer of minder , dat hing van de mate van belang- stelling bij anderen voor zijne plaats af. Nu koopt de kerk zooveel mogelijk op. Eene vrouweplaats zonder erfgenamen, d.w.z. kinderen van de vrouw (want verde- re familie kan niet erven) vervalt na verloop van een jaar aan de kerk. Wat de banken betreft, daarin tracht het kerkbestuur "vasten voet" te krijgen. Eigenaars eener bank kun- nen de daarin aanwezige plaatsen verhuren of ver- koopen. Soms werd er mee

geknoeid, zoo zaten in eene bank 4 personen op 3 plaatsen. De eigenaars betalen jaarlijks een zeer gering bedrag, en wat voor 't onderhoud; het stovengeld wordt ook afzonderlijk berekend. Eveneens met vrouweplaatsen werd geknoeid; zoo maakte familie gebruik van de plaats eener juffrouw, die buiten de stad was gaan wonen, het jaarlijksch bedrag kwam geregeld binnen, totdat pres. kerkvoogd op een goeden dag begon te overleggen: wat wordt ze toch vreeselijk oud. Hij informeerde bij de afd. Bevolking ter secretarie van die andere stad en kreeg ten antwoord, dat de goede juffrouw allang overleden was. Het recht op de banken is slechts een zitrecht, men mag zijne bank dus met meenemen, al had men haar zelf laten maken. Bedoeling van het kerkbestuur is, alle plaatsen in eigendom te verkrijgen en deze dan tegen een van te voren vastgesteld bedrag te verhuren, hooger of lager al naar de uitgaven van elk jaar gesteld zullen zijn; het tegen mekaar opbieden bij de jaarlijksche verpachting was een al te oneerbiedig gedoe.

Dankbaar voor de vriendelijke ontvangst, nam ik afscheid van Hasselt. 'k Had nog wel iets willen vragen, - maar. In de kerkeraadskamer hing een nette teekening der ker-

kegoederen ; leken mij niet onbelangrijk. Is de gemeente rijk? En begrijpt zij toch, dat inkomsten uit vroeger verkregen goede gemeenteleden niet ontslaan van de verplichting, met vaardige hand te geven; en verstaat het kerkbestuur de kunst, inkomsten uit beide bronnen met vlijtige handen uit te geven? Of treft men hier dien naren toestand, dat de gemeenteleden meenen 't geld in den zak te kunnen houden omdat de kerk rijk is, terwijl het kerkbestuur zooveel mogelijk op 't Grootboek zet, liever dan alles voor een christelijk doel te besteden? Kerkegoederen zijn gegeven opdat men meer zou kunnen, in den geest van Hem die de Barmhartigheid zelve was. In dezen gedachtengang werd ik spoedig gestoord toen ik de brug over wilde, want dat kostte weer geld, al ben ik lang zoo zwaar niet als de tram die er veel meer kwaad aan doet zonder, naar men mij vertelde, met één cent over de brug te komen. Ik passeer een groote zuivel-fabriek en zwaai rechtsaf, den dijk op.

't Is heerlijk loopen op eenen dijk! Vooral vandaag, nu het land ligt in een wazige atmosfeer waar 't Zwarte Water zoo mooi van glanst, met een enkel lichtend zeiltje bezet, dat bijster weinig wind vangt. 'k Verwachtte koelte van de Zuiderzee maar dat is mis, een trage

wind waait uit het Oosten, en door 't vrijwel ontbreken van schaduw valt de laatste dag niet mee. Links het zeer groote waterschap, de polder Mastenbroek. Ook daar voelt men zich niet al te veilig - welke dijk is sterker dan de sterkste vloed? - wanneer 't water hoog tegen den dijk staat, voor welke ure die paal met dwarslatten is opgericht, waaraan dan overdag een of twee zwarte ballen, 's nachts een of twee lichten ter waarschuwing geschen zijn. Aan verdedigingsmiddelen anders geen gebrek; 't is echter nog niet zóo lang geleden dat in de dijkmagazijnen zeer ouderwetsche lantaarns met hoornen vensters Jagen, waarmede de dijkwachters in tijden van nood zich moesten bijlichten. Nu doen ze 't met nieuwere modellen, 300 kaarsen sterk!

Was het om op kleinigheden enkele guldens te kunnen uitsparen, wat sommige polderbesturen zoo gaarne doen terwijl ze vele duizenden voor dijkverzwaring e.d. grif toestaan, alsof 't inderdaad waar is dat "die boeren boven de drieduizend gulden de tel kwiet" zijn? Of was het om Jan van Arkel, hun goeden heer die in de 14e eeuw met de inpoldering moet begonnen zijn, waarom hij bij voorkomende gelegenheid altijd nog ... de schuld ervan krijgt wanneer 't een of ander niet in orde

is? Beklagenswaardige Jan die in zijn eigen dagen, ongeveer 600 jaren geleden, zoo'n goeden naam had!